

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ РАНЬНОВОАНГЛІЙСЬКОГО ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО РЕЧЕННЯ З ПОВНОЗНАЧНИМ ДІЄСЛОВОМ TO BE

Статтю присвячено аналізу структури ранньновоанглійського екзистенційного речення з повнозначним дієсловом *to be* з позиції генеративної граматики. Обґрунтовано вживання означених іменних фраз у позиції підмета цих речень, досліджено основні випадки ускладнення структури екзистенційного речення модальними дієсловами, пояснено структурну організацію імперативних речень з *let* і суб'юнктивних речень, які мають однакову будову до застосування операції озвучення.

Сучасний етап розвитку мовознавства орієнтуює дослідника на комплексний підхід до аналізу синтаксичних одиниць, у межах якого останні вивчаються з урахуванням їхньої структури, семантики та особливостей функціонування. Категорія буття, одна з фундаментальних філософських категорій, знаходить мовне втілення у комунікативних одиницях англійської мови на рівні синтаксису та лексики. Синтаксичними репрезентантами категорії буття у ранньновоанглійській мові, як у сучасній англійській мові, виступають речення з конструкцією *there+V+NP+(Loc)*. На лексичному рівні для вираження значення існування вживається повнозначне дієслово *to be*. Метою цієї статті є аналіз структурної будови речень з повнозначним дієсловом існування з позиції генеративної граматики. Об'єктом роботи є дієслово *to be* в англійській мові. Предмет дослідження складають особливості структурної будови речень з повнозначним дієсловом *to be* в англійській мові XVI-XVII ст.

Дієслово *to be* в екзистенційній конструкції з експлітивом *there* визначаємо як неакузативне дієслово, єдиним аргументом якого є внутрішній елемент, породжений у якості комплемента. На наш погляд, у випадках повнозначного вживання *be* аргумент дієслова породжується в зовнішній позиції, напр.:

(1) *This may plant courage in their quailing breasts; for yet is hope of life and victory* [1: 291].

У прикладі (1) іменники *hope* і *victory* є зовнішніми аргументами дієслова, які виконують роль *пацієнса*. Семантичні ознаки цих іменників належать до пропозиції висловлення, а в реченні стверджується їх існування, підсилене топікалізацією дієслова, його переміщенням із проекції *vP* (*Verbalizer Phrase*) до проекції *TopP* (*Topic Phrase*).

Зауважимо, що повнозначне дієслово існування є семантично легким на відміну від решти повнозначних дієслів (пор. повнозначне дієслово *have* з притаманною йому тенденцією приймати допоміжне дієслово при питаннях і запереченнях і, як наслідок, залишатися у *vP* проекції). Для підтвердження цієї тези розглянемо заперечне речення, у якому *be* залишає проекцію дієслова й зазнає пересуву до вершини функціональної проекції *TP* (*Tense Phrase*), щоб отримати флексію. У лінійній послідовності підрядного речення часу заперечення розміщене праворуч від *be*, напр.:

(2) *O grimed-looked night! O night with hue so black! O night, which ever art when day is not!* [2: 169].

Нагадаємо, що в англійському екзистенційному реченні підмета асоціюється з означеністю. Вибір між екзистенційною структурою з експлітивом і повнозначним дієсловом пов'язаний з тим, що означена *NP* (підмет) породжується в ролі зовнішнього аргумента, виключаючи можливість породження *there*. У вибірці з 3300 речень зафіксовано лише 185 (5,6 %) з повнозначним екзистенційним дієсловом. Це доводить, з одного боку, становлення знака прямої номінації для позначення існування, а саме – екзистенційного речення з експлітивом, а з іншого – важливість категорії означеності підмета в реченнях з повнозначним дієсловом *бути*. В останніх у ролі підмета було зафіксовано вживання власних назв (3), особових займенників (4), іменників з універсальними квантифікаторами (5), абстрактних понять (6), напр.:

(3) *Thy flatters yet wear silk, drink wine ... and have forgot that ever Timon was* [3: 582];

(4) *Besides, she did intend confession at Patrick's cell this even, and she was not* [4: 268-269];

(5) *All things that are are with more spirit chased than enjoyed* [5: 36];

(6) *Where fair is not, praise cannot mend the brow* [6: 319].

Для експлікації значення *ймовірності, припущення, облігаторності існування*, так само як і в екзистенційній конструкції, повнозначне дієслово *be* ускладнене породженням модальних дієслів *may, can, must, should*. При цьому підметом речення виступають вказівні займенники (*this, that*), експлітивне *it*, питальний займенник *what*, відсилаючи до відомої для мовця й слухача ситуації, напр.:

(7) *Thersites: He must fight singly tomorrow with Hector*

Achilles: How can this be? [7: 181].

У прикладі (7) пропозиція висловлення включає певну ситуацію, антецедент якої розміщено в попередньому фрагменті тексту. За допомогою дієслова існування, ускладненого модальним дієсловом, можливість існування цієї ситуації ставиться під сумнів.

Ситуація, існування якої припускається, може декодуватися в наступному контексті; експлітивне *it* попереджає про ситуацію, про яку йтиметься, напр.:

(8) *I am not weatherwise; but it may be, wee shall have hard frost* [8: lines 571-572].

Повнозначне дієсло во існування, ускладнене модальним дієсловом *can*, вживається в 47,4 % прикладів (72 з 152 речень з повнозначним екзистенційним дієсловом ускладненим модальними дієсловами). З них 15,3 % (11 прикладів) – у питальних реченнях і 84,3 % (61 приклади) – у реченнях з негативною семантикою. Вагомий показник вживання заперечної форми модального дієслова притаманний реченням, в яких мовець заперечує існування неприйнятного для нього факту (9), висловлює своє небажання миритися з новиною (10) або неможливість існування ситуації взагалі (11), напр.:

- (9) *This cannot be by no means of reason* [9: 167];
- (10) *It cannot be; thou dost but say 'tis so* [2: 558];
- (11) *King: Price you yourselves. What buys your company?*
Rosaline: Your absence only
King: That can never be [6: 362].

У питальних реченнях із дієсловом *can* ставиться під сумнів існування ситуації або спосіб її існування. В усіх знайдених нами прикладах в позиції [Spec, CP] вживається питальний оператор *how*, напр.:

- (12) *How can that be, when you have the voice of the King himself for your succession in Denmark?* [10: 80].

Модальне дієсло во *must* у заперечній формі забезпечує реалізацію значення *неможливості існування*, однак на відміну від *can* у цій функції воно містить відтінок суб'єктивної оцінки, оскільки існування неможливе й неприйнятне саме в розумінні мовця, напр.:

- (13) *In prison honest captain? This must not be* [11: 13].

У реченнях зі стверджувальною семантикою дієсло во *must* експлікує значення *фаталізму, неминучості існування* певної ситуації і її *незворотності*, напр.:

- (14) *By my troth, George, I thank thee. But pish, what must be, must be* [11: 12].

Модальні дієслова *may* і *should* відтворюють значення *можливості й обов'язковості існування* відповідно. Приклади вживання цих дієслів не є багаточисельними, напр.:

- (15) *Is love so light, sweet boy, and may it be that thou should think it heavy onto thee?* [12: 95];

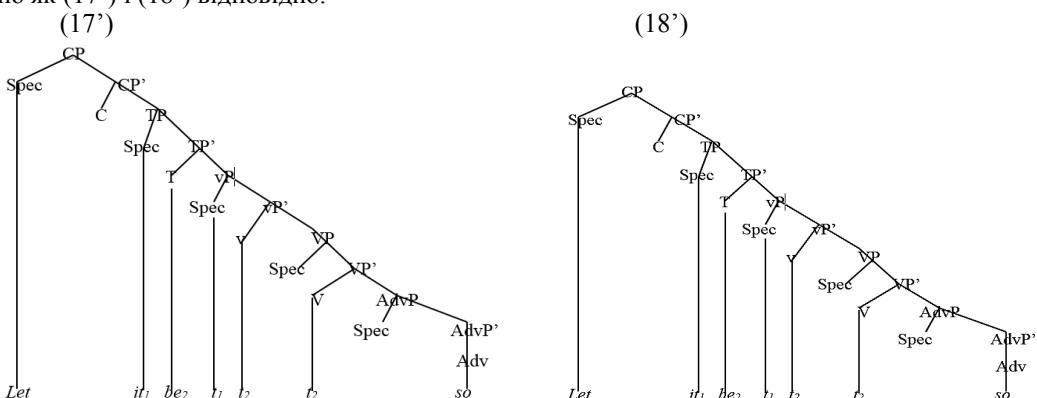
- (16) *So it should be, that none but Anthony should conquer Anthony but woe 'tis so!* [13: 476].

Повнозначне дієсло во *be* трапляється також у реченнях зі значенням *волевиявлення, побажання*, де спостерігається альтернація моделей із граматикализованим елементом *let*, напр.:

- (17) *Let it be so, thy truth then be thy power* [14: 293];

- (18) *Well hast thou spoken, cousin. Be it so* [1: 254].

У сучасній лінгвістичній літературі немає однозначного трактування речень цього типу. Складність цього питання полягає в тому, що давньогерманський оптатив з такими характеристиками мав складну смислову структуру, яка в певних контекстах нейтралізувалася і уживалася для позначення майбутнього часу або імператива [15: 167]. З часом термін "оптатив" стосовно експлікації модальності в германських мовах було замінено на суб'юнктив (*subjunctive mood*). Зауважимо, що значення *побажання й спонукання до дії* (побажання щось зробити) дуже близькі. У сучасних студіях речення на зразок (17) відносять до речень з імперативною семантикою, вони позначають побажання, спонукання до дії [16: 394], а речення (18) – до суб'юнктивів I або до сталих виразів на зразок *be happy, long live the king*. Проаналізуємо внутрішню структуру цих речень, яку представлено як (17') і (18') відповідно:

Як видно з прикладів, речення мають однакову будову, єдиною відмінністю є склад функціональної проекції CP, яка маркує ілокутивну силу речення ознакою [Mood]. У прикладі (17') вона містить граматикализований елемент *let*, який обирає комплементом функціональну проекцію TP з ознакою [-Tense]. У реченні (18') ілокутивний маркер відсутній, натомість дієсло во *be* зазнає пересуву до проекції CP, отримуючи ознакоу [Mood]. Залишилося тільки визначити, який саме спосіб представлено в цих реченнях. Вважаємо, що в цьому випадку представлено нейтралізацію імператива й суб'юнктива. Дія постає як бажана, з необов'язковим втіленням у життя, відсутністю спонукання до дії. Однак за синтаксичним аранжуванням конституентів речення тяжіє до структури імператива з ініціальною позицією дієслова (у випадку з *let* – граматикализованим дієсловом). У нашій вибірці приклади вживання суб'юнктива превалують над реченнями з *let* у співвідношенні 3:1, що свідчить про його непоширеність в екзистенційних реченнях ранньоновоанглійського періоду. Прокламація існування виражається за допомогою суб'юнктива, оскільки сприймається мовцем XVI-XVII ст. як

незалежне від нього, непідвласне йому, як повна покірність, прийняття ситуації. Усі ці речення містять експліцитно (19) або імпліцитно (20) звернення до вищих сил, напр.:

(19) *Be it as our Gods will have it* [13: 381];

(20) *Not for myself, Lord Warwick, but my son, whom I unnaturally shall disinherit. But be it as it may* [1: 259].

Модальне дієслово в другій частині прикладу (20) ілюструє фаталізм, властивий світосприйняттю людини, її залежність від волі потойбічних сил. Приреченість до саме такого перебігу існування відчувається в реченні (21) за допомогою підрядного речення причини, напр.:

(21) *That John may stand, then Arthur needs must fall; so be it, for it can not be but so* [2: 582].

Декларуючи існування як щось незалежне від його волі, мовець довіряє волі Всевишнього. Суб'юнктив виражає також залежність існування від намірів іншої людини, напр.:

(22) *Be it as thou dost say. Farewell a while* [17: lines 298-299].

З появою в реченні *let* ситуація змінюється. За даними історичної лінгвістики початок граматикалізації *let* припадає на XV-XVI ст., коли його вживання орієнтовано на мовця та його ставлення до ситуації. Людина епохи Відродження починає вірити в свої сили, осмислювати свій вплив на навколошній світ, напр.:

(23) *A Thursday, let it be – a Thursday tell her, she shall be married to this noble earl* [18: 471].

У прикладі (23) Лорд Капулеті сам визначає подію і час, коли вона повинна відбутися.

Варто зазначити, що наша вибірка містить чотири речення, в яких значення існування актуалізується за допомогою інфінітиви повнозначного екзистенційного дієслова, напр.:

(24) *To be or not to be: that is the question* [10: 63];

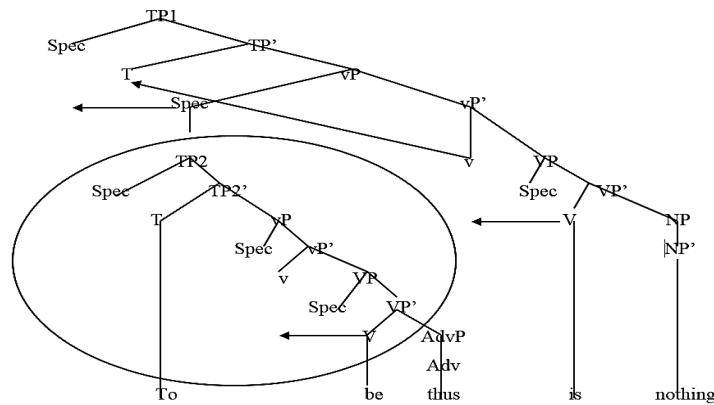
(25) *To be thus is nothing, but to be safely thus – our fears in Banquo stick deep, and in his royalty of nature reigns that which would be feared* [2: 480].

У прикладі (24) інфінітив виконує функцію підмета речення. Суб'ектом першої частини речення (25) є саме існування, а дієслово предикує його характеристику. Нагадаємо, що інфінітив потребує додаткової функціональної проекції, отже, позиція специфікатора TP у першій частині речення (25) буде містити функціональну проекцію TP2, напр.:

(25') [TP1 [TP2 ec [T2' [Tto [vP [v'[vbe [AdvP [Adv'[Adv thus]]]]]]]]][T1' is¹ [vP [v'¹[v t¹ [VP [VP'[V t¹ [NP [NP'[NP nothing]]]]]]]]]]]]]

У прикладі (25') продемонстровано структуру речення після *оззвучення (Spell-Out)*. Однак позиція підмета є деривативною, її елемент, який у ній вживається, повинен зазнавати пересуву для перевірки ознаки ПРП фінітної флексії в проекції TP. Пропонуємо вважати місцем породження функціональної проекції TP2, яка містить інфінітив, позицію зовнішнього аргумента дієслова існування – [Spec, vP]. У цьому випадку структуру речення (25') до застосування операції *оззвучення* представлено як (26):

(26)

Отже, дієслово існування може характеризуватися як неакузативне (із внутрішнім аргументом) за умови його вживання в екзистенційному реченні з експлітивом і як неергативне (із зовнішнім аргументом) при повнозначному вживанні. При цьому в останньому випадку підметом є власна назва, особовий чи вказівний зaimенник. Повнозначне дієслово існування може ускладнюватися модальним дієсловом, ставлячи під сумнів факт існування предмета або, навпаки, підтверджуючи його. Структурна організація імперативних речень з *let* і суб'юнктивних речень мають однакову будову. У мові ранньоновоанглійського періоду превалують речення останнього типу, оскільки вони позначали бажану, але незалежну від людини дію, фаталізм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- Shakespeare W. Henry VI / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 1–371.
- Shakespeare W. A Midsummer Night's Dream / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 554–662.
- Shakespeare W. Timon of Athens / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 505–617.
- Shakespeare W. The Two Gentlemen of Verona / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 232–339.
- Shakespeare W. The Merchant of Venice / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 3–123.
- Shakespeare W. Love's Labor's Lost / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 341–453.

7. Shakespeare W. Troilus and Cressida / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 99–245.
8. Munday A. The Downfall of Robert, Earle of Huntington [Електронний ресурс] / A. Munday. – Режим доступу : <http://www.lib.Rochester.edu/Camelot/teams/down.html>.
9. Shakespeare W. Othello / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 153–285.
10. Shakespeare W. Hamlet / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 1–151.
11. Middleton T. The Puritan or the Widow of Walting Street [Електронний ресурс] / T. Middleton. – Режим доступу : <http://www.tech.org/~cleary/purit.html>.
12. Shakespeare W. Venus and Adonis / W. Shakespeare // The Sonnets and Narrative Poems. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 89–129.
13. Shakespeare W. Anthony and Cleopatra / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 352–503.
14. Shakespeare W. King Lear / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 287–439.
15. Буняєтова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV – XIII ст.) / І. Р. Буняєтова. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2003. – 327 с. – (монографія).
16. Curme G. O. A Grammar of the English Language / G. O. Curme. – Boston : D. C. Heath and Company, 1931. – Vol. III. Syntax. – 616 p.
17. Munday A. The Downfall of Robert, Earle of Huntington [Електронний ресурс] / A. Munday. – Режим доступу : <http://www.lib.Rochester.edu/Camelot/teams/down.html>.
18. Shakespeare W. Romeo and Juliet / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 455–551.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Shakespeare W. Henry VI / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 1–371.
2. Shakespeare W. A Midsummer Night's Dream / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 554–662.
3. Shakespeare W. Timon of Athens / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 505–617.
4. Shakespeare W. The Two Gentlemen of Verona / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 232–339.
5. Shakespeare W. The Merchant of Venice / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 3–123.
6. Shakespeare W. Love's Labor's Lost / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 341–453.
7. Shakespeare W. Troilus and Cressida / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 99–245.
8. Munday A. The Downfall of Robert, Earle of Huntington [Електронний ресурс] / A. Munday. – Rezhym dostupu : <http://www.lib.Rochester.edu/Camelot/teams/down.html>.
9. Shakespeare W. Othello / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 153–285.
10. Shakespeare W. Hamlet / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 1–151.
11. Middleton T. The Puritan or the Widow of Walting Street [Електронний ресурс] / T. Middleton. – Rezhym dostupu : <http://www.tech.org/~cleary/purit.html>.
12. Shakespeare W. Venus and Adonis / W. Shakespeare // The Sonnets and Narrative Poems. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 89–129.
13. Shakespeare W. Anthony and Cleopatra / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 352–503.
14. Shakespeare W. King Lear / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 287–439.
15. Буняєтова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV – XIII ст.) / І. Р. Буняєтова. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2003. – 327 с. – (монографія).
16. Curme G. O. A Grammar of the English Language / G. O. Curme. – Boston : D. C. Heath and Company, 1931. – Vol. III. Syntax. – 616 p.
17. Munday A. The Downfall of Robert, Earle of Huntington [Електронний ресурс] / A. Munday. – Rezhym dostupu : <http://www.lib.Rochester.edu/Camelot/teams/down.html>.
18. Shakespeare W. Romeo and Juliet / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 455–551.

Матеріал надійшов до редакції 20.02. 2012 р.

Полховская М. В. Структурные особенности ранненовоанглийского экзистенционального предложения с полнозначным глаголом to be.

Статья посвящена анализу структуры ранненовоанглийского предложения с полнозначным глаголом to be с позиций генеративной грамматики. Обосновывается употребление определенных именных фраз в позиции подлежащего этих предложений, исследуются главные случаи усложнения структуры экзистенционального предложения модальными глаголами, объясняется структурная организация императивных предложений с let и субъюнктивных предложений, которые имеют одинаковое строение до употребления операции озвучивания.

Polkhovs'ka M. V. Structural Peculiarities of Early New English Existential Sentences with Full Verb to Be.

The article analyzes the structure of Early New English existential sentences with the full verb to be from the standpoint of view of the generative grammar. It gives the scientific proof for the usage of definite noun phrases in the subject position, investigates the main conditions of existential sentences structure complication by means of modals, and explains the structural organization of imperative sentences with let and subjunctive sentences which have the same structure before spell-out operation.